

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Nikula, K. (2019) Sivistyksen puolustus: Miksi akateemista elämää tarvitaan? Teologinen aikakauskirja 1.

**SARI KIVISTÖ &
SAMI PIHLSTRÖM**

**Sivistyksen puolustus:
Miksi akateemista elämää
tarvitaan? Helsinki:
Gaudeamus 2018. 248 s.**

Sivistyksen puolustuksen ovat kirjoittaneet professorit Sari Kivistö ja Sami Pihlström. He ovat aiemminkin kirjoittaneet ja puhuneet kirjan teemoista eri yhteyksissä ja julkaisuissa. Teos avaa sitä, miksi oppineisuus ja sivistys ovat nykymaailmassa ehkä tärkeämpiä kuin koskaan aiemmin. Kirjoittajat eivät omien sanojensa mukaan tarkastele päivänpolttavaa yliopistopolitiikkaa, vaikka siihenkin kirjassa viitataan säännöllisesti ja siitä teemassa on väistämättä kysymys. Teos on ajankohtainen puheenvuoro tilanteessa, jossa maailmanlaajuisiksi ilmiöiksi ovat nousseet "vaihtoehtoiset faktat", "totuudenjälkeinen aika" sekä koulutukseen ja tutkimukseen kohdistuvat leikkaukset. Vaikka teos kommentoi aikalaiskysymyksiä, ovat monet tiedeyhteisön tilaa koskevat huolenaiheet itse asiassa vanhoja ja ajattomia.

Kirjassa on kahdeksan lukua, joissa keskitytään eri näkökulmista vaalimaan humanistista sivistysprojektia ja akateemista elämänmuotoa. Kirjoittajat muistuttavat, että edelleen olisi syytä tukea sellaista perustutkimusta, joka ei näyttäydy heti hyödynnettävissä olevana. Tieteellistä, varsinkin humanistista tutkimusta tulisi tarkastella erittäin pitkällä aikavälillä. Vaalimalla sivistysprojektia voidaan vastata populismin ja totuudenjälkeisen ajan haasteisiin.

Tieto, tutkimus ja asiantuntijuus koskevat kirjan mukaan ihmisen koko olemassaoloa. Kirjoittajat ilmaisevat huolensa ajattelumallista, jossa tieteessä ei tarvitsisikaan enää pyrkiä sellaisiin arvoihin kuin totuus ja akateeminen vapaus. He tarkastelevat teoksessaan akateemisen elämän ja intellektuaalisen

toiminnan mahdollisuuden ehtoja sekä humanistisen tutkimuksen merkitystä. Tarkastelutapaansa he luonnehtivat eksistentiaaliseksi ja elämänfilosofiseksi.

Kirjassa korostetaan "vanhanai-kaista" lukemisen, kirjoittamisen ja vetäytymisen merkitystä. Paikoin siitä välittyvä ehkä hieman ylenkatsova suhtautuminen sosiaalisen median käyttöön opastaviin kursseihin, "tykkäyksiin ja jakoihin" sekä konsulttien tai ajatushautomoiden työhön. Halveksunnan ääni tulee ymmärrettäväksi aikana, jolloin myös tietoa halveksutaan esimerkiksi "kaiken maailman dosentti"-nimittelyllä. Nykyisin kokemuksellisuus saatetaan esittää vaikkapa keskusteluohjelmissa samanarvoisena kuin vuosikymmenten tieteellinen työ ja tiedonhankinta. Sivistysyliopiston ydin on luova, itsenäinen tieteellinen työ – muu toiminta on pois siltä.

Hyödynnettävyyden ja sovellettavuuden paineessa näyttää siltä, ettei yliopistolle itselleenäkään aina riitä, että hoidetaan yliopistolain mukaisia toimintoja: perustutkimusta ja siihen perustuvaa ylintä opetusta. Kirjassa tiedustellaan, voisiko sivistys vielä joskus olla yliopistojen ensisijainen päämäärä innovoinnin, "hyödyllisen tiedon" ja yritys yhteistyön sijaan. Kilpailuun ja näkyvyyteen kannustava yliopisto kutsuu tutkijoita kehuskelemaan omilla saavutuksillaan ja tuomaan esiin omaa persoonaansa, jolloin itse työn päämäärät saattavat jäädä toissijaisiksi.

Sekä yliopiston että tiedepoliitiikan tulisi osoittaa ymmärrystä moninaisuudelle. Sivistynyt ihminen kykenee suhtautumaan kriittisesti myös omiin näkemyksiinsä, tarkentamaan niitä jatkuvasti ja kunnioittamaan muiden näkökulmia. Pihlström ja Kivistö huomauttavat, että sivistysprojektin on taivuttava myös "kansan" kielelle. On pidettävä huolta siitä, ettei kiulu populismin ja elitismien välillä veny liikaa. Sivistysprojekti on eettisesti ja älyllisesti

vaativa hanke. Vaikka tietoon liittyy myös abstrakti ja vain asiantuntijoille avautuva taso, sivistysprojektin puolustamisen on oltava Pihlströmin ja Kivistön mukaan "avoimesti elitististä". Tällä he viittaavat siihen, että sivistyneen eliitin on aktiivisesti kutsuttava kaikki ihmiset mukaan moniäänisyyteen, ettei synny kohtaamattomuutta "kansan" näkökulman ja "eliitin" välille. Kohtaamattomuudesta seuraa kirjoittajien mukaan populismin nousu, joka uhkaa koko sivistysprojektia.

Yksi kirjan luvuista keskittyy tiedon metaforiin, joilla voidaan vaikuttaa myös tiedepolitiikkaan.

Nykyisessä tiedepolitiikassa suositetaan laaja-alaisuutta tieteenala-kohtaisen osaamisen arvostuksen väistyessä. Tällöin pyritään vastaamaan työn muutoksiin ja muihin käytännöllisiin tarpeisiin. Olennaista on oman osaamisen laajentaminen, ei syventäminen.

Teoksessa puolustetaan monografiaa, jonka asema on heikentynyt. Rahoitusmalli, julkaisuluettelon karttumisen ja keino osoittaa tutkimuksen edistyminen kannustavat monografian sijaan artikkeleiden kirjoittamiseen. Kyse ei ole vain tiedepolitiikasta, vaan monografian tulevaisuudella on myös syvä eksistentiaalinen ja filosofinen ulottuvuus. Monografia on juuri se julkaisumuoto, joka edistää tieteellisen ajattelun, tiedonhankinnan ja tiedon välittämisen syvyyttä. Monografiassa kysymykset ovat usein niin hienosyisiä, että lukijakunta jää väistämättä pieneksi. Monografia on kii-reetön, eikä se pyrikään kokoamaan kaikkein ajankohtaisinta tietoa vaan esittämään kestävämpiä näkemyksiä. Monografia voi olla hyvinkin radikaali ja dynaaminen sekä viedä tieteenalaa ratkaisevasti eteenpäin. Tällaiset pyrkimykset eivät ole vain uusien viestintäkanavien aluetta. Monografiaa luonnehtii kestävyys ja näkemyksellisyys – siinä kuuluu yksilöllisen tutkijan ainutkertainen ääni. Monografiat edellyttävät syvällistä ja vaativaan kirjallisuuteen

soveltuvaa lukutaitoa. Siitä akateemisen yhteisön tulisi pitää huolta. Tutkijat saattavat kuitenkin itsekin toteuttaa markkinoiden logiikkaa alistumalla trendeihin. Perinteisen monografian tehtävä on tulkita monimutkaisia sisältöjä, jäsentää vielä jäsentymättömiä kokemuksia maailmasta ja esittää ne hiotussa muodossa. Koska monografian syvälinen omaksuminen edellyttää sen edustaman tieteenalan asiantuntijuutta, voidaan monografian kriisin nähdä olevan yhteydessä yleisempään asiantuntijuuden ja sivistyksen kriisiin. Kirjoittajien mukaan monografian kirjoittaminen saattaa olla vaativampi työ kuin neljän artikkelin kirjoittaminen, johon sitä rahoitusmallissa verrataan.

Yksi teoksen luvuista käsittelee välineellistämisen ongelmia. Luke-

misella, kirjastoilla, perustutkimuksella ja koulutuksella on arvo itsessään; ne eivät ole tärkeitä vain hyödyllisten seuraustensa vuoksi. Liian kapea hyötyajattelu ja mittaamisen kaikkivoipaisuuden korostuminen ovat ongelmallisia.

Sivistyksen puolustus on tarpeellinen puheenvuoro ja selkeä kannanotto tiettyjen arvojen puolesta. Myös alaviitteet kannattaa lukea. Yliopistojen kehityksen ei pitäisi edetä (tutkimus-)trendien mukaan, vaan akateeminen vapaus edellä. Teos puolustaa kiirehtimätöntä ajatustyötä, myös yksin ja kansallisilla kielillä kirjoittamista, kielestä ja käsitteistä puhumisen arvokkuutta sekä kirjaston merkitystä. Akateeminen vapaus edellyttää, ettei tutkimusteemoja jouduta suuntaamaan rahoituksen ehdoilla. Eniten kirjoit-

taja huolestuttaa, onko tieteen korkeimmalle päämäärälle, totuuden tavoittelulle, yhä tilaa. Humanistinen tutkimus tuottaa kriittisesti ajattelevia kansalaisia yhteiskuntaan – mikä olisikaan sen tärkeämpää tai vaikuttavampaa?

Sivistyksen puolustus on kirja paikallaan. Suosittelen sitä luettavaksi kaikille akateemisesta elämänmenosta kiinnostuneille, etenkin heille, jotka ovat lannistumassa nopeuden, tuottavuuden, trendien, klikkien, tykkäysten ja julkaisupaineiden vaatimuksista.

Karoliina Nikula, TT

Lehtori

Laurea-ammattikorkeakoulu